

וְלֹא־סִי' הַדְּרוֹתָיו לִישֵׁב ד' הַחֲלָקִים שֶׁהֵבִיא הַמֶּלֶךְ
דְּמוּכָה בְּנֵה הָאֵם חֵיבָתָה, וְאִין זֶה הַיָּפֶךְ
הַתִּירִי הַגָּל, וְלֹא שִׁיד לְדַבְרֵי הַגִּמ' בְּנוֹר שֶׁמִּדְּבַרְתָּ
מִעֲצֵם מִצּוֹת חִינּוּךְ דְּנוֹר, דָּאָם מִצּוֹת חִינּוּךְ זֶה דְּרַמִּי
עַל הָאֵם אֵינֶנּה זֶה שֶׁל הַלֵּל עֲצָמוּ מִכֵּן שְׁלֹא שִׁיד
שֶׁתִּכּוֹל לְהַדְרִיז בְּנוֹר, שׁוּה שִׁיד רַק בְּמִי שִׁישׁ לוֹ
עֲצֵם הַמִּצְוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הַמִּצְוָה שְׁעוּשָׁה חֲסָמֶן. דְּרוֹק.
בְּכַפָּה הַחַיִּים בְּשׁוּעָה (אִרְהִי סִי רִכְיָה סִי יֵד) הַעֲתִיק
ד' הַרוּחַ חַיִּים הָאֵשֶׁה חֵיבָתָה לְחֶקֶךְ בְּנֵה,
אֵם לֹא עֲשֵׂתָה כֵן נִעְנֶשֶׁת בְּגִידוּנָם כְּמִשׁ בְּפִ"ה
מִסִּי' נִדְּרוּם שְׁמוּכָה בְּרֵאשִׁית תְּכַמֶּה (שֶׁקֶר הָיָה)
רַב ע"ש, וְקִצְרָתִי. וְלִדְבָרֵינוּ נִיחָא, דְּבוֹדֵא חֵיבָתָה,
ד' לֹא בְּגֵר מִצּוֹת חִינּוּךְ שֶׁל אוֹתָהּ הַמִּצְוָה שְׁעוּשָׁה
הָכֵן.

החניך שמתחבבים אותו שלא יעשה מעשה מעין כזה
והייתי במקום שיש הרהור, בודא בודא לא שפד
דמי. ולפ"ו להמנ"א אפשר דשרי, אבל להמשגב
שהרייע כהמדרכי בשם ראב"ן באמת יש לאסור,
עכ"ל. ולע"ד לכאורה יש להרהר, דאפילו להמנ"א
אסור כשגדלו ללמוד יחד בתור ובחורה אף אם
נתי' במדעים שאין כעת הרהור, רכיון שאין
אפטרופוס לעריות אפשר דבזמן מן הזמנים
יתעוררו ההרהורים, ולכן עצם המעשה ללמוד יחד
בתור ובחורה, אפילו קדושים כאבותינו תק' גיל
שאסור, וממילא שיד חניך לזה, ולכן גיל לאסור.
דוק.

והנה קמן הקושיא מרגמ' (חגיגה ו,א) ובקמן חזר
שיתפשמ עד גדלותו פשים למסקנא שאין
מצות חינוך לעלות לרגל, וע"ש בתוס', כיון דבמצבו
של הקמן היום אילו היה גדול לא היה חובב, ולא
אמרינן הכין שעב"פ הקמן הזה יכריא לכשתגדל
ותחייבו להצבו היום, מדין חינוך כלל' אם לא
החינוך המפורט לעליה לרגל.

ובזה גיל פשוט, והשתא חקמן לפנינו בגדר
מופקע מהמצווה, ולא רק שפסוק, דאם חתר
יתאמץ ויקים המצווה לעלות לגל דלא עשה
כלום, וא"כ לאו בר חיובא הוא, ובכה"ג לית כאן
גם חינוך כללי, דהא לא עביד מיד, ולא שיך חינוך
אלא א"כ והשתא יש מעשה של מצווה עכ"ל. ודוק.

ועוד ג"ל, דחקמן כשיגדל בודאי יברר וישאל על מצות עליה לרגל, והלא זה דבר גדול ומפורסם שעבר עליו שהוא חי חגור וחבריא ב"ה, ולכן לא ילמד דחקמן הזה לחקל ח"ו ממה שהקדל עליו בקטנותו לענין עליה לרגל. וגם בין מסתמא שלא שיד היה להחמיר על קמן חתך חולת

מיוזמו עצמם עמו להעלותו, ולא רמי לט"ר דלא
מינוח כ"כ לקמן הענין הזה.

סיכומים הדברים, גם גדולים בשנים המתעוררים
לגדולות בעבודת השי"ת ברעת בס"ד,

הימים כבר להתאמן מדיום לעבוד מעין ה"עבודה"
והיחיד, אף שלא שייך לבנם השתא עבודה מסוג
זה, אבל כעצם המאמץ להקות את העבודה יש ג"כ
מקן מצות חינוך, והרי נא' "חנך לנו עפ"י דרכו
כי חקן לא יסור ממנה" ופירשו אדמו"ר האמצעי
מכ"כ וז"ע שגם כאשר חקן ויוסף להתחנך עוד
עוד, ובכל חנוך יש כבר נרעין של ברכה שיתפתח

סימן קמז

* אודות העירוב במושב שדה יעקב

זורעים מבטלים את הערוב כמבואר בא"ח (סי' שניה סעיף ב'), ויעל' בס"י (שם ס"ק ה') שמעיר תשומת לב הצבור למבשילה תחת ידם יע"ש. כמו כן יש שם נבקה גדולה המשמשת מקום צבורי ואין שם בתים כלל, אך זורעים שם תירס וכל מיני ירקות, ובודאי שהזרעים הללו מבטלים את הערוב כי השמט גדול למדי.

ומתחלה חשבתי, שיש לסדר את הערובין על ידי
גדרות בעלי הכתים מבלי להסתמך על
הגדר הצבאי שהיא גדר תיל. ובגנע לבעה הורועה
אצרך להקים גדר מסביר, וכמובן למנות מספר
מיוחד שישגיה על שני הגדרות הללו יהיו תקינים
בראי.

אבל נוכחתי שזו גזירה שאין חברי המושב יכולים לעמוד בו, לעשות את הגדר סביב לנבעה

שלום וכט"ס לכבוד האי גברא רבה ויקרא
מרא דארעא דישראל הרב הגאון הגדול נזר
הרבנים כמוהרי"א הרצוג (שליט"א) [צ"ל]

שחריתי בשבת האחרונה במחשב "שדה יעקב",
ותנה נתעוררה שם שאלת הערוב.

מתחלה תקנו את הערוב ע"י מחיצות של גדרים
העשויים מחוטי ברזל דוקרניים, אח"כ נתקלקל
הערוב. אחרי שברקתי וסידרתי היטב את כל המשב
והסביבה, מצאתי שהמושב נדוד מסביב ע"י גדר
הנקרא גדר צבאי שנעשה ע"י "כופר הישוב",
ומאחורי הגדר הזה ישנם גדרות של בעלי הבתים
על יד בתיהם. והנה יכולים לכאורה לתקן את
הערוב ע"י שיסתמו על הגדר הצבאי שהוא חוק
ויעב. אולם ראיתי ברובה מקומות בשטח הפני בין
הגדר הצבאי ובין גדרות בעלי הבתים וזרועים וזרועים
ורמות, והמשטח גדול מבית סאתים, ולפי ההלכה

* סוף ה' וינה א הוב סוף סוף ה' א הוב אביס
וה' נינ ויסים טי נן אף תיה ברוקה באני זמן
נסקים אברהם איב היכל ה' ב ט עכ יח שג

תם לפקח על נדרות בעלי הבתים שלעתים קרובות מתקלקלים ע"י הודקרותם של החיות הביתיות וע"י הילדים שיחיו.

ואמרתי אל לבי אולי נוכל להסתמך על החכם צבי בתשובתו (סי' נ"ט) שכתב בענין גינה שרובה ורועה ומקום הגינה עשוי ערנות ערנות כו' "אי מבבל הערוב כיון דרובה ורועה, או דילמא משום שעשה ערנות ערנות לא מצרפים כל השמח לבית סאתים ולא מבטלים את הערוב יע"ש שהסמך להקל, ולא אומרים כאן "לבוד" כיון שהגל כל אדם מצוים שם, שהרי תבול שבין ערנות לערנות להילוך הוא עשוי, הלקי לא אמרנו לבוד". א"כ גם כאן יכולים לעשות כעין זאת, יתרוש חריש בתוך השמח על ד' הגדר הצבאי באופן שלא יסא שום מקום ורוע סאתים בבת אחת, וכן יכולים על תבועה לחרוש ולסדר בצורות ערנות ערנות באופן שיהיו שבילים מיוחדים להילוך בני אדם, ואז יהיה הפסק גדול שימנע את הצורך לבית סאתים ולא יתבטל הערוב ע"י הגדר.

ומבין שגם על זה יהא צורך פקוח שהשבילים לא יסתמו ע"י רוחות מגשבות או גורמים אחרים ושכאמת הדיו מקומות להילוך. אבל פקוח זה הוא קל ויכול להתקיים ע"י אנשים המקבלים עליהם באחריות גמורה לשמור על השבילים.

יש עוד לצרף שיטת דבר שמואל שמצדד להקל בעיר המוקפת חומה ולא אמר ורעים מבטלים מחיצות, והח"צ (סי' נ"ט) העתיק דבריו והסכים. שעת הדחק שאין מצא אחר להקל למנע מכשול דבים. תם בנו תנאין עכ"ל במור וקציעה הסכים להקל. ואע"פ שראיתי שרבים חולקים עליו, הלא מה מאמר מרדכי ושורר ברכה. ודן בדבריהם ינו בעל המשנה"ב בבאור הלכה (סי' שני"ה ד"ה

אבל), ולסניף בדאי נוכל לצרף שיטת תנאנים רבותינו להקל בצורך עשית הערנות הנזכרות.

ברור אם השמח חרוע היה גדול כל כך עד שהיה רוב המושב ודאי יש להתמיד דרובא דאורייתא בכל מילי באופן שיהיה, אבל בגד"ד זה רק מיעוט מרמושב שכולו גדור בגדר תיל הצבאי לפיקד יש לנו הקולא לדעת הח"צ.

ואם נסכים להתיר עפ"י האמור כמובן שנצטרך לדון עוד אם ההיקף של הגדר תיל הרי מוקף לדירה מדני, כאן לפי ההלכה רבעין בכל מקום פני יותר מבית סאתים מוקף לדירה, כלומר מקדם דירה ואח"כ היקף, או כיון דבשעתו חורעים ביטלו את ההיקף נצטרך לפרוץ בו פירצה יותר מעשר אמות ולחזור ולגדור ולהעמידו על עשר, כמבואר בש"ע (שם סעיף ב') גבי אינו מוקף לדירה יע"ש. ורבינו במשנה ברורה בבאח"ל (ד"ה חורעים על סף ט) דן בספק זה והעלה להתמיד עפ"י ראיותיו מותרש"א בעבודת הקדש והר"ח ובעה"מ יע"ש. והוא עצמו נקט לא לחלק בין קרפף לחצר, ומסקי רק בחצר שאין בה בית סאתים יש לוטר דמי שמיקל אין למחות בו, וגימקו מבח ספקו של הרא"ש בפחות מבית סאתים אי אמרי ורעים מבטלי מחצתא וכי' יע"ש היטב.

אבל יתכן שלא נקבל רשות להרוס אף חלק אחד מתגדר הצבאית, וא"כ לדעת המשנה"ב הרי אין הגדר הצבאי מועיל כלל, משום שאע"פ שהוא מוקף לדירה, כיון דתבטל כוחו משום חורעים גם אחר שבטלו חורעים לא תדר לחזור להחשב למחיצה עד שיקפו מחדש לשם דירה.

ברם לע"ד נראה דכיון רשימת הרא"ש רבתצר יש ספק אם המחיצות מבוטלות ע"י חורעים,

והסוד נקט "וטוב להתמיד". והש"ע אמנם סותם בפשיטות שד"ן החצר כד"ן הקרפף (סעיף י'), אבל מדברי המגן אברהם נראה דהוא מבח ספק, א"כ בשעת הדחק אולי נוכל להקל גבי הגדר. אמנם כן סוף בעל המשנה ברורה בשער הציון (שם ס"ק ס"ז) מצרע להתמיד משום דכל הראשונים פשיטא להו לאסורא ואין להם ספק בדבר יע"ש. אבל מאחר שכבר יש שיטות בחומה דאין המחיצות מתבטלות, כמו שדכאנו, ובאור שיטתם הוא משום דסמכי אסיסת הרא"ש שההלכה בחצר היא בגדר חומרא ולא מעיקר ההכרעה וחומה עדיפא מפי, וכמו שהעתיק דבריהם (בבא"ה ד"ה אבל). א"כ בג"ד אולי נוכל להקל ולסמך על השיטות הנ"ל בנוגע שלא נדרס את הגדר - אם לא יורשה לנו לנגוע בו כמובן. וצ"ע.

ועוד יש מקום לדון, הגדר צבאי עדיף ממחיצה בעלמא דמתבטלת מערכה בתורת מוקפת לדירה משום חורעים, ולא תחרת לערכה אלא ע"י פריצת עשר אמות, כאמור, מפני שגדר צבאי נעשה נעשה לשמירת כל הנמצא בתוכו, ולכן לא רק עבור חורעים אלא בעיקר לשמירת הנפשות, ולכן אע"פ שאין ערכו ההלכתי נחשב למוקף עבור הדירה מפני שהחורעים מבטלים ערכו כאותו מעמד, אבל עכ"פ הוא אינו מאבד את כל משמעותו עד כדי כך שחשב כמו שאינו קיים, אלא שאינו מועיל עכשיו

סימן קיז

בענין אמירת הלל בר"ח ובחנוכה בבית האבל

שואלים רבים המתפללים בבתי אבלים מה יהלכה בהקשר לאמירת ההלל בראש חודש ובחנוכה, כי רבה המכונה, זה בבה זה בבה.

עד שיתאימותו גם לדיוור. ושאינו ממוקף בעלמא דמאבד ערכו דעפ"י ההלכה נחשב כמו שנעשה חורעים ולא לדירה, ורק עכשיו חורעים להחשיבו גם לדירה, זה לא מדני, אבל כאן זה רק שאינו מועיל, אבל בעיקרו גם לשמירת הנפש עשוי, ולכן מועיל אחר שביטלו את חורעים. וצ"ע.

כמובן שמסתפינא להורות הלכה למעשה עפ"י החדושים האמורים ולסמך על סברות בעלמא לצבור חשוב שלנו, ואיני יכול לקבוע את הערוב, וכפי שכ"ת יצ"ע לנו הלכה למעשה כן נשמע וכן נעשה מיד ואודיעם הלכה למעשה.

בחיות שהדבר נחין מאד והמכשילה רבה, אבקש לקבל תשובתו בהקדם ובמהירות האפשרית כדי לתקן את הצרך תקן מיד ולא לתור. ויהא בזה משום זכוי הרבים ותקונם ומיגדר מילתא.

בשולי תגלין אתכבד להעיר לפלפולא, ע"ד הח"צ המביא דברי הרמ"א ביו"ד (סיף ס"ו שג"א) שלא אמרנו לבוד להתמיד, ומסביר דבערבון דף כ"ה מבואר הרחק מרחוק פחות מ' טפחים לא תיעל ופרש"י דהרי כמחיצה ע"ג מחיצה הרי דאמרי לבוד אפילו בדרבנן דשאני מומאה יע"ש, ואנא חוינא מקור להרמ"א בת' סוכה (דף י"ז ד"ה אלו) שגם בת' סוכה לא אמרי לבוד להתמיד. ויש להרחיב ואכ"מ.